

Svensk nationalekonomisk forskning granskad

Inom ramen för en omgång utvärderingar av forskning inom humaniora och samhällsvetenskap har HSFR just slutfört en granskning av nationalekonomisk forskning. Resultaten, som utförligare presenteras i en bok på ett engelskt förlag, sammanfattas i denna artikel av utvärderingsgruppens ordförande Lars Engwall.

En bärande tanke i den nya högskolepolitiken är att universitet och högskolor i betydligt större utsträckning än tidigare själva skall kunna utforma sin verksamhet. Målstyrning snarare än regelstyrning skall gälla. Detta budskap har under det senaste året framförts såväl från utbildningsministern personligen som i den departementspromemoria (Ds 1992:1) som har varit på remiss under våren och som vid halvårsskiftet ledde fram till en proposition (Regeringens proposition 1992/93:1). Denna förändring då man går från den tidigare regelstyrningen till en mer utpräglad målstyrning kommer att ställa stora krav på utvärdering av verksamheten. Helt följdriktigt blir också den nye universitetskanslerns huvuduppgift att utvärdera universitet och högskolor. Därmed institutionaliseras en verksamhets vars betydelse understrukits i flera forskningspropositioner.

En föregångare på området har varit Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) som påbörjade sina utvärderingar redan i slutet av 1970-talet och som to m hunnit med att granska sina egna utvärderingar (NFR [1981]). Humanistisk-Samhällsve-

tenskapliga forskningsrådet (HSFR) valde för sin del att inleda utvärderingsverksamheten i början av 1980-talet med en inventering av forskningen rörande samhällsorganisation och förvaltning (Eliassen & Pedersen [1984]). Denna följdes av två mer regelrätta utvärderingar av ämnena historia och sociologi (Danielsen m fl [1988] och Allardt, Lysgaard & Sørensen [1988]), båda i samarbete med UHÄ.

År 1988 beslöt HSFR att gå vidare med ytterligare tre discipliner, nämligen lingvistik, nationalekonomi och psykologi. Samtliga dessa utvärderingar har nu genomförts och resultaten har presenterats eller kommer att presenteras under hösten 1992. För nationalekonomins del sker detta i en bok med titeln *Economics in Sweden* som utges av det engelska förlaget Routledge (Engwall [1992]). Avsikten med denna artikel är att kortfattat sammanfatta utvärderingen och dess resultat.

Utvärderingens uppläggning

Inom den rikhaltiga utvärderingslitteraturen kan de tidiga arbetena inom området sägas ha varit i huvudsak inriktade mot att genomföra olika former av kvantitativa mätningar. En utvärdering betraktades därmed närmast som ett fältexperiment, i vilket institutioners prestationer och disponerade resurser mäts och relateras till varandra (jfr tex Cook & Campbell

LARS ENGWALL är professor i företagsekonomi vid Uppsala universitet.

[1979]). Andra har menat att detta angreppssätt visserligen är elegant men att det försummar att beakta viktiga kvalitativa organisatoriska aspekter i forskningsarbetet (jfr tex Lincoln & Guba [1985]). Senare arbeten (jfr Chen [1990]) har sökt förena de två nämnda synsätten och har därvid särskilt understrukit behoven av att en utvärdering (1) beaktar intressenternas behov, (2) är opartisk, (3) accepteras av intressenterna och (4) är framtidsinriktad.

Stråvan i den nationalekonomiska utvärderingen har varit att leva upp till nyss nämnda ideal. Ett viktigt inslag i utvärderingen har därför varit att denna utformats i en dialog med företrädare för disciplinen. Viktiga inslag har varit olika slag av informella kontakter samt två möten till vilka två företrädare från aktuella institutioner inbjudits. Det första (30 november 1988) användes till att presentera forskningsrådets initiativ samt att diskutera utformningen av utvärderingen, medan det andra (18 september 1991) utgjorde ett seminarium, vid vilket ett preliminärt manuskript diskuterades med i förväg utsedda opponenter.

Två viktiga diskussioner vid det första mötet rörde vilka institutioner som skulle ingå i utvärderingen samt vilka personer som skulle inbjudas som utländska utvärderare. Efter dessa diskussioner kom utvärderingen att inriktas mot sammanlagt elva institutioner: de fem universitetsinstitutionerna, den nationalekonomiska institutionen vid Handelshögskolan i Stockholm, Institutet för internationell ekonomi (IIES) och Institutet för social forskning (SOFI) vid Stockholms universitet, Fackföreningsrörelsens institut för ekonomisk forskning (FIEF), Industriens utredningsinstitut (IUI) samt Konjunkturinstitutet (KI).

Valet av utvärderare föregicks av förslag från olika ämnesföreträdare. Dessa förslag diskuterades sedan efter kompletteringar vid novembermötet 1988. Stråvan var härvid att komponera en utvärde-

rargrupp, som dels hade högsta möjliga förtroende hos ämnesföreträdarna, dels representerade en kompetens som på bästa sätt motsvarade den svenska forskningsprofilen. Mötet kunde utan svårighet enas om att tillfråga professorerna Avinash K Dixit från Princeton, Seppo Honkapohja från Handelshögskolan i Åbo (senare Finlands akademi och Helsingfors universitet) samt Robert M Solow från MIT. Alla tre förklarade sig senare villiga att delta i utvärderingen, dock med förbehållet att deras arbete inte kunde påbörjas förrän under hösten 1989.

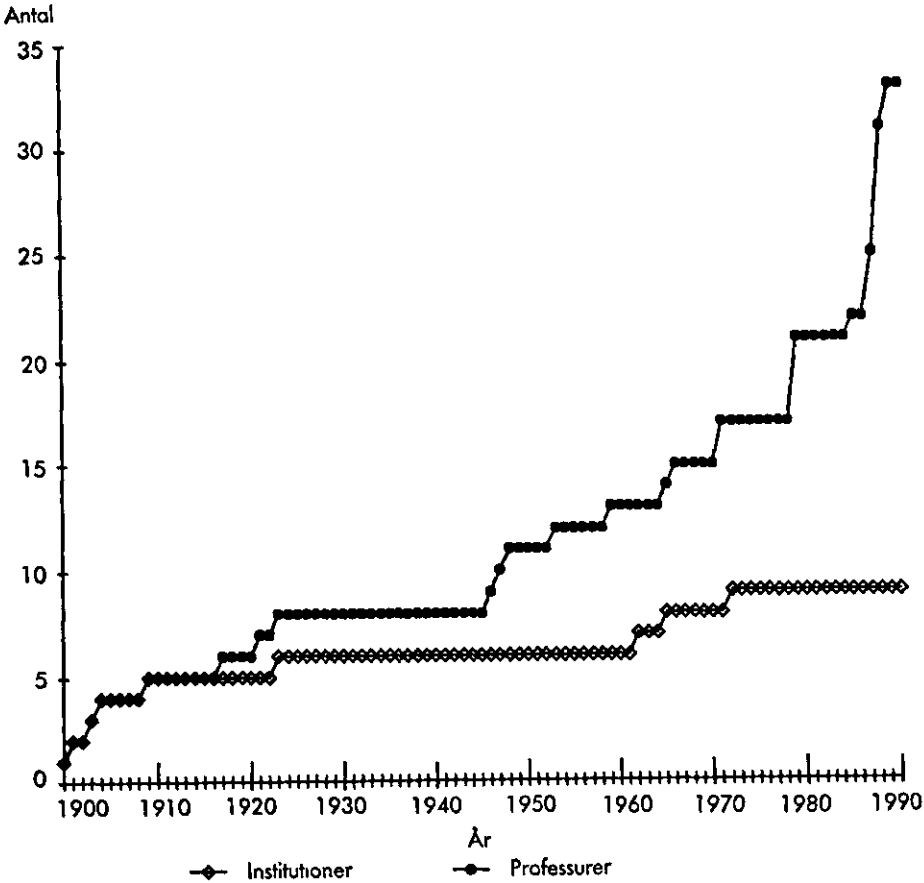
I väntan på att de sakkunniga skulle kunna börja arbeta ombads de utvalda institutionerna att översända material som på ett relevant sätt presenterade genomförd och pågående forskning. Därutöver genomförde några svenska forskare ett antal specialstudier för att belysa förutsättningarna för och resultaten av den nationalekonomiska forskningen.

Förutom det insamlade materialet och de olika specialstudierna kunde utvärderargruppen grunda sina bedömningar på diskussioner vid besök på de elva utvalda institutionerna. Dessa genomfördes under två veckor i mars 1990, varvid gruppen i huvudsak lät de olika institutionsledningarna presentera forskningsverksamheten under förmiddagarna, medan man ägnade eftermiddagarna åt informella diskussioner med forskare och forskarstuderande. Dessa institutionsbesök visade sig, trots att de var relativt korta, mycket informativa. Utvärderarnas tidigare kunskaper om svensk nationalekonomisk forskning i kombination med det bakgrundsmaterial de kunnat ta del av, ledde till initierade frågestunder, som även förefaller att ha uppskattats av de utvärderade institutionerna.

Förutsättningar för forskningen

Förutsättningarna för forskningen studerades, förutom genom institutionsbesöken, genom två olika specialstudier, vilka

Figur 1. Antal professurer och nationalekonomiska institutioner i Sverige 1900–90.

Källa: Gunnarsson [1992] (jfr Jonung [1992, s 23, Figure 2.1]).

ägnades traditionerna inom ämnet respektive resurstilldelningen. I den första av dessa har Lars Jonung genomfört en historisk analys av *svensk nationalekonomi under 100 år*. Denna utgår från synen att ämnets historia bäst kan beskrivas med hjälp av dess professorer. Det framgår också klart av Jonungs framställning att antalet ämnesföreträdare ökat kraftigt sedan David Davidsons dagar, särskilt sedan mitten av 1970-talet (jfr *Figur 1*).

Jonung påpekar också att upphöjelsen till professor traditionellt tillmätts stor betydelse i Sverige genom att den tyska Lehrstuhltraditionen har varit så dominerande vid landets universitet. Detta har i sin tur, enligt Jonung, inneburit att det ti-

digare var vanligt att professorer i nationalekonomi slutade att bedriva vetenskapligt arbete sedan de befordrats. I stället kom många att ägna sig åt att delta i samhällsdebatten och vissa t o m att arbeta politiskt som riksdagsmän och regeringsmedlemmar. Enligt Jonungs data publicerade således Bertil Ohlin och Gustav Cassel 2000 respektive 1500 tidningsartiklar. Även om Jonung i en enkätundersökning funnit att det bland de nu verksamma professorerna fortfarande finns fyra personer, som publicerat 300 eller fler tidningsartiklar förefaller dock denna tendens att ha minskat under senare tid. Det som Stigler [1982] kallar "predikarrollen" har på så sätt blivit

mindre viktig för svenska nationalekonomer, som därmed följer en internationell trend (Coats & Colander [1989, s 2]). I sin orientering mot ökade forskningsinsatser har svenska nationalekonomer dock enligt Jonung tenderat att huvudsakligen ägna sig åt tillämpade områden.

En annan viktig förutsättning för den nationalekonomiska forskningen har givetvis varit *resurstilldelningen*, som analyserats vad gäller 1980-talet i en andra bakgrundsstudie. Av denna, som Peter Stenkula genomfört i samarbete med huvudredaktören, framgår att fakultetsanslaget för nationalekonomisk forskning vid universiteten och Handelshögskolan i Stockholm fram till 1986–87 varierade kring 20 miljoner kronor i 1989–90 års priser för att därefter stiga till närmare 30 miljoner under 1989–90 (jfr *Tabell 1*). Samtidigt har omkring 20 miljoner årligen tillförts institutionerna i form av externa forskningsanslag. Sammantaget innebär detta att de studerade institutionerna under 1980-talet i 1989–90 års priser tillfördes 230 miljoner i fakultetsanslag och 203 miljoner genom externa forskningsanslag. Om man också beaktar anslag till olika forskningsinstitut samt stipendier är det därför rimligt att antaga att betydligt över en halv miljard (i 1989–90 års priser) har gått till nationalekonomisk forskning under 1980-talet.

Som framgår av *Figur 2* fördelade sig de totala resurserna med ungefär en femtedel till IIES, omkring vardera en sjundedel till de nationalekonomiska institutionerna i Göteborg, Lund och Stockholm samt Handelshögskolan i Stockholm, medan SOFI, Umeå och Uppsala alla fick mindre än en tiondedel var. Även om vissa variationer skett över åren, framför allt i de externa forskningsanslagen, har denna struktur varit relativt konstant. Det kan dock konstateras att Göteborg och Uppsala uppvisar uppåtgående trender, medan Lund och Stockholmsinstitutionerna fallit tillbaka (jfr *Tabell 1*). De senare erhöll dock ändå totalt sett något

mer än hälften av de totala resurserna (jfr *Figur 2*). Denna omständighet är naturligtvis viktig att beakta, då produktionen från de olika orterna studeras (jfr nedan). På samma sätt är det vad gäller inriktningen av forskningen av intresse att notera att så mycket som tre femtedelar av externa forskningsanslag kom från sektorsorgan.

Forskningsresultat

De svenska nationalekonomernas forskningsresultat har i utvärderingen studerats ur två aspekter: forskarutbildningen och internationell publicering. *Forskarutbildningen* har behandlats av Eskil Wadensjö, som inom ramen för utvärderingsprojektet utvecklat de studier som han tidigare presenterat i *Ekonomisk Debatt* (jfr Wadensjö [1984, 1986, 1990]). Han har på så sätt genomfört en totalundersökning av alla som disputerat i nationalekonomi fram till årsskiftet 1989/90, tillsammans 286 personer, av vilka 66 har disputerat för graden och 220 har tagit doktorsexamen.

Wadensjö har funnit att rekryteringen av nya doktorander har varit relativt stabil men pekar samtidigt på att det varit svårt, i synnerhet i Stockholm, att rekrytera forskarstuderande direkt efter grundexamen. Detta är en bidragande orsak till att medelåldern för dem som avlägger doktorsexamen är relativt hög. En annan är att studietiderna ligger långt över de avsedda fyra åren. Medianen för bruttostudietiden vid slutet av 1980-talet låg således vid 10 år, vilket omräknat till heltidsstudier motsvarade 7 år.

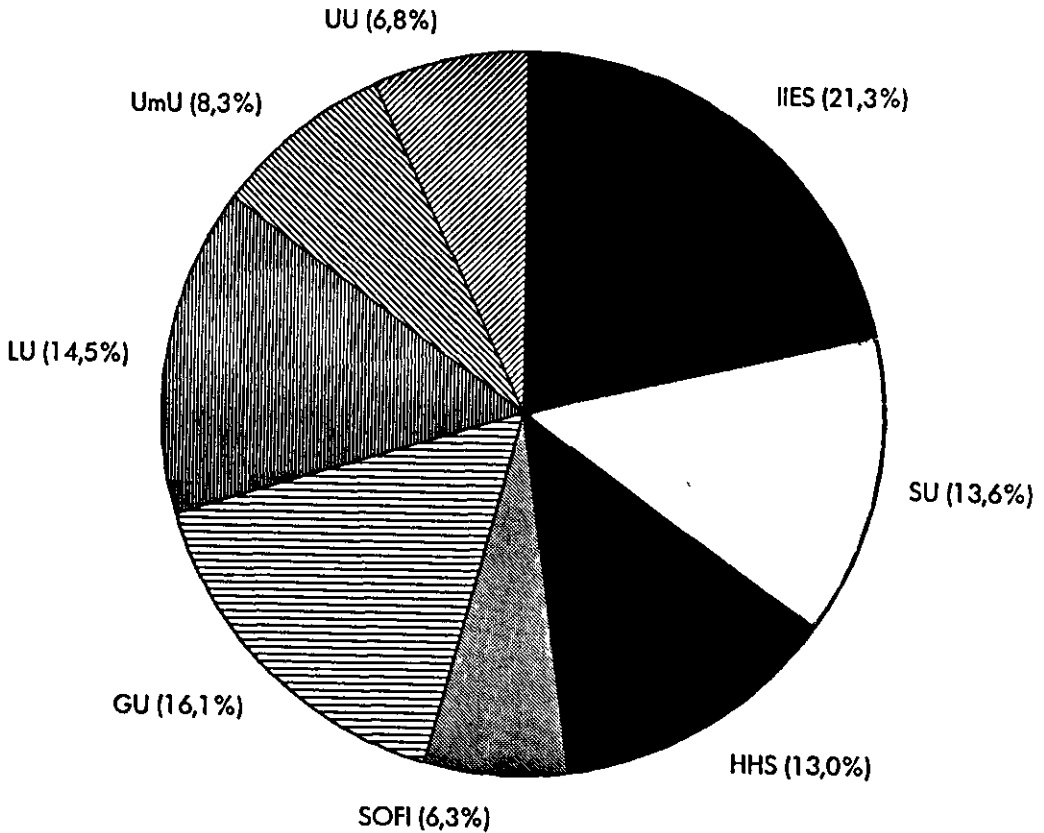
Den sena rekryteringen och långa studietider har to m fått till konsekvens att medelåldern för dem som avlagt doktorsexamen kommit att bli högre än för dem som disputerade för graden: 35,6 år mot 34,6 år! Till yttermera visso är denna genomsnittsålder stigande. Särskilt oroväckande är detta, eftersom Wadensjö också visar att huvuddelen av de nu verk-

Tabell 1 Anslag till svensk nationalekonomisk forskning 1980/81–1989/90 (tusen kronor i 1989/90 års prisnivå).

Enhet	80/81	81/82	82/83	83/84	84/85	85/86	86/87	87/88	88/89	89/90
Fakultetsanslag:										
GU	3366	3238	3105	2933	2949	2689	2980	3404	3908	4295
HHS	2450	2408	2494	2537	2475	2444	2882	2434	3057	2995
IIES	4823	4688	4598	4374	4793	6592	5826	6920	6917	6466
LU	2852	3168	3549	3036	3343	3124	2940	2929	3140	2612
SOFI	1717	1615	1583	1424	1661	1658	2118	2114	2202	2787
SU	1876	1874	1762	1637	1943	1695	1738	1947	2271	2231
UmU	1857	2167	2230	2118	1799	1759	2068	2550	3295	3350
UU	1799	1678	1767	2619	2381	2369	1757	2106	2625	3752
Summa	20740	20836	21088	20678	21344	22330	22309	24404	27415	28488
Externa forskningsanslag:										
GU	2397	1894	1376	1010	2552	5679	4554	4665	5607	7147
HHS	3815	3203	4090	3886	2659	2678	2536	2423	2754	1909
IIES	2072	3815	2070	3589	4555	4517	1914	2932	6450	4315
LU	4520	1941	2531	3435	3244	2824	4679	4080	2785	2170
SOFI	0	28	919	982	381	541	2679	1759	538	753
SU	6253	5338	3359	5112	4418	3230	4231	3693	2590	1869
UmU	1294	824	970	1356	1533	1597	1290	1260	1226	1479
UU	131	499	479	226	574	719	307	933	1495	1289
Summa	20482	17542	15794	19596	19916	21785	22190	21745	23445	20931
Totalt:										
GU	5763	5131	4481	3943	5501	8368	7534	8069	9515	11442
HHS	6265	5611	6584	6423	5133	5122	5418	4857	5811	4904
IIES	6895	8503	6668	7964	9348	11109	7740	9852	13368	10781
LU	7372	5108	6080	6470	6588	5947	7619	7009	5925	4782
SOFI	1717	1643	2502	2407	2043	2199	4798	3874	2740	3540
SU	8129	7212	5121	6749	6361	4925	5969	5640	4861	4100
UmU	3151	2991	3200	3473	3332	3357	3358	3810	4521	4829
UU	1930	2177	2246	2846	2955	3088	2064	3039	4120	5041
Summa	41222	38376	36882	40275	41261	44115	44500	46150	50861	49419

Källa: Redovisningsmaterial från de olika lärosätena (jfr Stenkula & Engwall [1992, s 55, 63–64, Tables 3.1, 3.4–3.5]). Siffrorna har omräknats med hjälp av det index som tidigare presenterats i Stenkula [1985, s 30–36 samt 1986, s 25–27].

Figur 2 Fördelning av forskningsresurser på olika svenska nationalekonomiska institutioner läsåren 1980/81–1989/90.

Källa: Redovisningsmaterial från de olika lärosätena (jfr Stenkula & Engwall [1992, s65, Figur 3.4]).

samma disputerade nationalekonomerna är födda på 1940-talet eller tidigt 1950-tal. Ersättningsbehoven på grund av pensionsavgångar kommer därför att bli betydande under nästa sekels första decennium.

Wadensjö konstaterar också att jämställdheten i den nationalekonomiska forskarutbildningen är svag: endast en av tio av de disputerade är kvinna. Dessa har vidare, liksom invandrare som disputerat i Sverige, lägre löner än övriga.

När det gäller själva avhandlingarna avspeglar dessa en tendens till internationalisering genom att de i allt större utsträckning skrivs på engelska. I början av 1970-talet var denna andel omkring 50

procent, medan den i slutet av 1980-talet stigit till över 80 procent. Återigen finner Wadensjö könsskillnader: kvinnorna är mer benägna än männen att skriva på svenska. Denna skillnad avspeglar sannolikt en skillnad i ämnesvalet: kvinnorna har i större utsträckning skrivit sina avhandlingar inom tillämpade områden, i synnerhet kring arbetsmarknadsfrågor.

En klassificering av alla nya avhandlingar enligt de principer som tillämpas av *Journal of Economic Literature* (Tabell 2) pekar på en relativt stor spridning på olika ämnesområden. Inom samtliga områden, utom kvantitativa ekonomiska metoder och data (område 2) samt det mer företagsekonomiskt inriktade administra-

Tabell 2 Avhandlingar för doktorsexamen 1970–89 fördelade på ämnen och universitet.

Område	Lärosäte							Totalt
	GU	HHS	LU	SU	UmU	UU	Övriga	
Allmän nationalekonomi, teori, historia, system (0)	3	8	5	10	1	0	0	27
Ekonomisk tillväxt, utveckling, planering, konjunkturer (1)	4	4	7	8	1	5	0	29
Kvantitativa ekonomiska metoder och data (2)	2	2	1	2	1	0	1	9
Nationell penning- och finanst teori samt institutioner (3)	1	2	3	4	1	3	0	14
Internationell ekonomi (4)	5	5	3	9	2	1	0	25
Administration, företagsfinansiering, marknadsföring, redovisning (5)	0	0	0	1	0	2	0	3
Strukturekonomi, teknologisk förändring, branschstudier (6)	9	5	3	6	2	5	0	30
Jordbruk, naturresurser (7)	4	5	6	2	0	3	14	34
Arbetsmarknads- och befolkningsfrågor (8)	5	3	5	3	7	4	0	27
Välfärds-, konsument- och regional ekonomi (9)	7	0	9	0	3	1	2	22
Totalt	40	34	42	45	18	24	17	220

Källa: Material insamlat av Eskil Wadensjö (jfr Wadensjö [1992, s 93, Table 4.17]).

tion, företagsfinansiering, marknadsföring, redovisning (område 5), har fler än 20 avhandlingar lagts fram. Vissa specialiseringar mellan lärosätena kan också konstateras: Stockholm har dominerat när det gäller allmän nationalekonomi (område 0) och internationell ekonomi (område 4), medan Göteborg varit mer inriktade mot strukturekonomiska frågor (område 6), Lund mot välfärds- och konsumentekonomi (område 9) och Umeå mot arbetsmarknadsfrågor (område 8).

Mönstret av specialisering återkommer i den analys av *internationell publicering*, som genomförts av Olle Persson, Peter Stern och Elving Gunnarsson. De finner att svenska nationalekonomer i ökande utsträckning tenderar att publicera sig internationellt och att de därvid når upp till ungefär samma marknadsandel i världen

som sina kolleger i fysik, kemi och teknik. De förefaller också att publicera sig i de centrala tidskrifterna i samma utsträckning som nationalekonomer i andra länder (Tabell 3).

Dominerande områden för publicering är återigen regionalekonomi, internationell ekonomi och arbetsmarknadsekonomi. I likhet med andra discipliner är publiceringstendensen för enskilda nationalekonomiska forskare skevt fördelad: några få publicerar många artiklar internationellt, medan de flesta endast publicerar någon eller några artiklar. Geografiskt finner man inte oväntat, med hänsyn till att Stockholm har flera institutioner och att dessa får en huvuddel av de ekonomiska resurserna (jfr Figur 2 ovan), att forskare där svarar för mer än 60 procent av alla publicerade svenska artiklar. Sär-

Tabell 3 Relativt antal artiklar i centrala tidskrifter 1973-89.

Författarens hemland	Artiklar i national- ekonomi	Varav i centrala tidskrifter	
		Antal	%
USA	40 494	14 150	35
Storbritannien	7 167	2 460	34
Västtyskland	1 292	332	26
Frankrike	777	420	54
Danmark, Norge, Finland	720	251	35
Sverige	669	241	36

Källa: Inforsk. Social Scisearch via Dialog (jfr Persson, Stern & Gunnarsson [1992, s 114, Table 5.4]).

skilt inom området internationell ekonomi är dominansen markant.

Utvärderarnas syn

Utvärderarna, Avinash K Dixit, Seppo Honkapohja och Robert M Solow, har valt att presentera sina slutsatser i fyra kapitel. I det första av dessa sammanfattar de sin syn på svensk nationalekonomi under 1980-talet. I två därpå följande kapitel diskuterar de dels forskningens, dels forskarutbildningens organisation. Avslutningsvis ger de ett antal rekommendationer.

Inledningsvis konstaterar de att Sverige varit unikt genom att kunna ge upphov till två vågor av internationellt ryktbara ekonomer: Cassel-Davidson-Heckscher-Wicksell i början av seklet och Stockholmsskolan på 1920- och 1930-talet. De menar att detta kan ha skapat förväntningar om en tredje våg men tillägger omedelbart att de finner en sådan utveckling allt mer osannolik med hänsyn till den internationalisering som ämnet har undergått.

Vid sin *summering av aktuell svensk nationalekonomisk forskning* understryker de den specialisering, som tidigare framgått av specialstudierna av avhandlingarna och den internationella publiceringen. De pekar i synnerhet på svenska

nationalekonomers bidrag inom områden som arbetsmarknadsekonomi och internationell ekonomi. Förutom dessa områden behandlar de i sin genomgång forskningen inom miljöekonomi, regionalekonomi, offentlig ekonomi, ekonometri, mikro- och makroteori.

Som helhet menar de att svensk nationalekonomisk forskning är respektabel och att de främsta institutionerna, i synnerhet IIES, är väl integrerade bland internationellt verksamma nationalekonomer. Den svenska forskningen präglas dock enligt utvärderarnas mening i stor utsträckning av svenska problem och har en viss slagsida mot tillämpad forskning, något som kan ses som ett inte onaturligt resultat av den relativt stora andelen sektorsmedel (60 procent).

Trots dessa i huvudsak positiva omdömen rörande svensk nationalekonomisk forskning är utvärderarna mycket kritiska mot såväl *forskningens organisation* som uppläggningsen av forskarutbildningen. De pekar på ett antal svagheter i det svenska systemet: för små institutioner, inavel, brist på externa kontakter och en avsaknad av systematiska karriärvägar. Institutionernas begränsade storlek gör att alltför få, om ens några, forskargrupper kan skapas. Detta problem förstärks enligt utvärderarnas mening av en svag rörlighet mellan institutionerna samt en

mycket olycklig uppdelning mellan forskning och undervisning. De instämmer således kraftfullt i den kritik av det svenska tjänstesystemet inom högskoleväsendet som kommit fram i vårt land under senare år.

Utvärderarna vänder sig också mot att alltför mycket av den nationalekonomiska forskningen kommit att riktas mot tillämpade områden på grund av att olika sektorsorgan erbjudit finansiering. De är vidare mycket negativa till att man i Sverige tenderar att skapa snävt definierade professurer och nämner särskilt den nyinrättade professuren i turistekonomi vid Umeå universitet som ett varnande exempel. Som helhet efterlyser de förändringar i incitamenten för svenska doktorer att fortsätta med avancerad forskning.

En annan viktig del i deras kritik, som delvis sammanhänger med forskningens organisation, avser *forskarutbildningens utformning*. Återigen pekar de på institutionernas begränsade storlek. De menar att denna omständighet har flera negativa effekter, som tillsammans bidrar till att förlänga studietiderna: grundläggande kurser kan inte alltid ges årligen, tillgången på såväl specialiserade professorer som på mera seniora doktorander blir otillräcklig liksom standarden på biblioteksbeståndet.

Ett annat viktigt problem, som de tycker sig ha observerat i det svenska systemet, är formerna för studiernas finansiering. De finner det mycket olyckligt att de flesta doktorander måste ägna sig åt undervisning i början av sin karriär för att så småningom få finansiering i form av ett utbildningsbidrag eller en doktorandtjänst och då helt slippa eller få begränsad undervisning. För utvärderarna framstår detta som en helt felaktig ordning: "Doktoranderna undervisar för mycket vid fel tillfällen" (s 170, min översättning). Snarare skulle de nämligen vilja se att doktoranderna undervisar då de kommit en god bit i sina studier och därmed har en högre kompetens.

Detta är inte heller det enda problem de ser i det svenska systemet för finansiering av forskarstudier. De pekar också på att den inkomstförbättring som en färdig doktor kan få i förhållande till studiefinansieringen som doktorand är alltför marginell. Det finns därför enligt deras mening inga klara incitament för en forskarstuderande att avsluta sina studier innan studiestödet har gått ut. Denna tendens förstärks ytterligare av den tidigare påpekade avsaknaden av en systematisk enhetlig karriärväg.

Det tredje stora problemet som utvärderarna observerat i forskarutbildningen är traditionen att fortfarande se doktorsavhandlingen som ett *magnum opus*, som skall presenteras i monografiform. Utvärderarna menar att detta utgjort ytterligare en viktig negativ faktor som har förlängt studietiderna. De betecknar därför vissa institutioners strävan att i större utsträckning låta doktoranderna lägga fram sammanläggningsavhandlingar som ytterst lovvärd.

Utvärderarnas rekommendationer

För att råda bot på de konstaterade bristerna ger utvärderarna ett antal förslag till förändringar. Beträffande *forskningens organisation* förordar de en ökad konkurrens mellan de olika institutionerna. Därvid argumenterar de emot idén att genom ett centralt initiativ skapa en pendang till IIES med någon annan typ av specialisering. De menar att om sådana institut över huvud taget skall skapas bör de växa fram organiskt genom initiativ från någon av de existerande institutionerna. Som ett alternativ föreslår de att man, exempelvis genom initiativ från HSFR, inbjuder forskare med likartade intressen vid universitetsinstitutioner, forskningsinstitut och hogskolor att söka medel för att skapa nationella forskargrupper. På detta sätt menar de att möjligheter finns att hantera vissa problem i det svenska systemet så-

som småskaligheten och den låga rörligheten.

De menar också att det är av utomordentlig betydelse att ett nytt karriärsystem införs inom högskoleväsendet. De förordar att man i Sverige som i andra länder inför tjänster för nydisputerade med undervisningsskyldighet som ligger under 200 timmar med en förväntan om att den anställde kontinuerligt publicerar forskningsresultat av rimlig kvalitet. De rekommenderar också att man framdeles inte skall inrätta alltför specialiserade professurer, att institutionerna aktivt bör söka medarbetare utanför den egna institutionen och att grundforskningen prioriteras framför den alltför tillämpade forskningen.

För *forskarutbildningen* föreslår utvärderarna att alla institutioner med doktorsprogram varje år skall hålla kurser under det första året i mikroekonomi, makroekonomi och ekonometri samt att de olika institutionerna skall samarbeta nationellt för det andra årets kurser. För att minska resorna finner de det lämpligt att kurserna drivs i internatform med undervisning i form av såväl föreläsningar som seminarier. Genom sådana kurser skulle man dels kunna uppnå stordriftsfördelar, dels kunna förbättra kontakterna mellan doktoranderna inom landet.

För att ytterligare stimulera kontakter med omvärlden föreslår utvärderarna ett stipendieringsprogram så att ett litet antal forskarstuderande årligen kan sändas till någon av de främsta doktorandutbildningarna utomlands. Som en stimulans till institutionerna att sända i väg sina bästa studenter skisserar de ett system, vilket skulle innebära att den ivägsäsendande institutionen får ett eget anslag som är lika stort som de medel som tilldelas stipendiaten. Med två utresande doktorander årligen skulle ett sådant program kosta drygt 1 miljon kronor om året.

Utvärderarna förordar vidare att finansieringen genom doktorandtjänster skall ske i början av forskarstudierna och att

undervisning under kursdelen inte tillåts. De föreslår också att doktoranderna skall utsättas för ett hårdare tryck så att de snabbare avslutar sina studier. De kan t o m tänka sig att de som inte avslutat sina studier efter fem år tvingas genomgå en särskild kursexamination för att visa att de behärskar modern nationalekonomisk teori. Sist men inte minst förordar de att man gör stora ansträngningar för att sammanläggningsavhandlingar blir normen för framtiden och att man därvid släpper kraven på att de skall ha publicerats och att de skall falla inom ett väl avgränsat gemensamt område.

Avslutande kommentarer

Den genomförda utvärderingen har givit en bild av den nationalekonomiska forskningen med hjälp av vissa studier, som senare har värderats av de utvalda experterna. Utvärderingen har pekat på vissa skillnader i såväl resurstilldelning som produktion mellan olika institutioner. När dessa resultat setts som en helhet har utvärderarna målat upp en i huvudsak positiv bild av den nationalekonomiska forskningen. De har dock haft omfattande synpunkter på hur forskningen och forskarutbildningen har organiserats i Sverige och har givit förslag till förändringar. När det gäller de senare ligger de väl i linje med synpunkter som framförts såväl från företrädare för det svenska forskarsamhället som av andra utvärderare. Att de framförs nu då vi står inför en genomgripande förändring av forskningspolitiken och då arbetet för 1993 års forskningsproposition pågår, måste betecknas som mycket passande.

Det räcker dock sannolikt inte med strukturella förändringar. Det är också viktigt att de budskap som utvärderingen kunnat förmedla tas *ad notam* och härvid är den inledningsvis omnämnda strävan att skapa en förtroendefull inställning till hela utvärderingsprojektet av avgörande betydelse. I vilken utsträckning detta har

lyckats återstår att se. Det är uppenbart att alla inte är nöjda med vad som sagts av utvärderarna. Det förtjänar dock att påpekas att dessa faktiskt utvalts av representanter för disciplinen och att diskussionen av slutrapporten präglades av en positiv anda. Det förefaller också som om den process som utvärderingen inneburit i sig varit av betydelse. Den tycks ha satt igång diskussioner och har aktualiserat nya frågor. Den har t o m lett till det konkreta resultatet att svenska nationalekonomer numera enats om att en avhandling består av tre–fyra uppsatser som inte nödvändigtvis behöver falla inom ett snävt definierat gemensamt område. Detta kommer i sin tur säkerligen ha effekter utanför nationalekonomin genom att andra ämnen börjar att jämföra sina disputationer med nationalekonomernas.

En diskussion kan också förväntas om den framtida resursfördelningen, något som är den klassiska frågan i samband med utvärderingar. Skall tidigare starka områden ges ännu mer resurser eller är det de svaga områdena som skall få förstärkningar? Svaret på denna fråga är inte självklart. Det är däremot i högsta grad sannolikt att den information som kommit fram i denna utvärdering kommer att användas för att stödja såväl det ena som det andra alternativet. Det slutgiltiga resultatet är något som vi endast kan sia om. Däremot kan vi vara tämligen säkra på att utvärderingar av forskning och högre utbildning kommer att spela en alltmer framträdande roll under de närmaste åren.

Referenser

- Allardt, E, Lysgaard, S, Sørensen, A B, [1988], *Sociologin i Sverige*. Swedish Science Press, Uppsala.
- Chen, H-T, [1990], *Theory-Driven Evaluations*. Sage, London.
- Coats, A W & Colander, D, [1989], "An Introduction to the Spread of Economic Ideas". I Colander, D & Coats, A W (red), *The Spread of Economic Ideas*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Cook, T D & Campbell, D T, [1979], *Quasi-Experimentation: Design and Analysis Issues for Field Settings*. Rand McNally, Chicago.
- Danielsen, R m fl, [1988], *Sex perspektiv på historisk forskning*. Swedish Science Press, Uppsala.
- Ds 1992:1, [1992], *Fria universitet och högskolor*. Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Eliassen, K A & Pedersen, M N, [1984], *Svensk samhällsorganisation och förvaltning. En inventering av svensk forskning*. HSFR, Stockholm.
- Engwall, L (red), [1992], *Economics in Sweden*. Routledge, London.
- Gunnarsson, E, [1992], "Professors of Economics in Sweden 1741–1989". I Engwall, L (red), *Economics in Sweden*. Routledge, London.
- Jonung, L, [1992], "Economics the Swedish Way 1889–1989". I Engwall, L (red), *Economics in Sweden*. Routledge, London.
- Lincoln, Y S & Guba, E G, [1985], *Naturalistic Inquiry*. Sage, Beverly Hills.
- NFR [1981], "International Evaluations of Research Projects Supported by the Swedish Natural Science Research Council. Summary of Reports, Achievements and Criticisms, 1977–1980". Swedish Natural Science Research Council, Stockholm.
- Persson, O, Stern, P & Gunnarsson, E, [1992], "Swedish Economics on the International Scene". I Engwall, L (red), *Economics in Sweden*. Routledge, London.
- Regeringens proposition [1992/93:1], *Universitet & högskolor. Frihet för kvaliteten*.
- Stenkula, P, [1985], *Tre studier över resursanvändningen i högskolan*. Lund Economic Studies 36. Doktorsavhandling. Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.
- Stenkula, P, [1986], *Produktions-, kostnads- och produktivitetutveckling inom den offentligt finansierade utbildningssektorn 1960–1980*. Liber, Stockholm.
- Stenkula, P & Engwall, L, [1992], "The Economics of Swedish Economics". I Engwall, L (red), *Economics in Sweden*. Routledge, London.
- Stigler, G J, [1982], *The Economist as Preacher and Other Essays*. Chicago University Press, Chicago.

- Wadensjö, E, [1984], "Den nya doktorsexamen: Doktorsavhandlingar i nationalekonomi 1970–1983". *Ekonomisk Debatt*, årg 12, nr 5, s 310–321.
- Wadensjö, E, [1986], "Den nya doktorsexamen: Addendum. Disputationer i nationalekonomi 1984 och 1985". *Ekonomisk Debatt*, årg 14, nr 1, s 61–64.
- Wadensjö, E, [1990], "Nya forskargenerationer". *Ekonomisk Debatt*, årg 18, nr 4, s 381–390.
- Wadensjö, E, [1992], "Recruiting a New Generation". I Engwall, L (red), *Economics in Sweden*. Routledge, London.